

Rozhovor s pamětníkem

pamětník, muž 42, vystudoval gymnázium, tehdejší bydliště Brno, nyní Praha

Já bych se tě chtěla zeptat, jakou máš politickou zkušenost z let sedmdesátých a osmdesátých, popřípadě jaká byla tvá politická angažovanost v organizacích, které tu byly.

- No, politika, mi byla víceméně ukradená.

Co jsi cítil k tehdejšímu režimu?

- Řekl bych, že částečně to byl lehký odpor, částečně to byl obdiv, že se dokázali vyšplhat tak vysoko a udržet se tak dlouho přesto, jak málo inteligence a jiných pozitivních vlastností pobrali, a do třetice mi to přišlo poněkud úsměvné.

Tím „málem inteligence“ myslíš režim samotný, nebo průkopníky toho režimu?

- Oni nebyli žádní průkopníci, oni se vezli na ocásku. Jde o to, že komunismus není špatnej systém, akorát se hrozně spletl v lidech. Oni si vzali, co se jim hodilo z Marxe, z Engelse a dalších, kteří věřili tomu, co psali, a vytvořili systém, kterému říkali diktatura proletariátu, to znamená, že to byl systém, kde měly vládnout dělnické masy, které podle tohoto učení vyrábí nejuvíc hodnoty, ovšem velice se jim hodilo, že dělnické masy nebyly příliš inteligentní, takže se nechaly poměrně snadno ovládat, takže se nejednalo o diktaturu proletariátu, ale o diktaturu elity vzešlé z proletariátu. A tato elita v podstatě měla jen o tolik více inteligence než zbytek toho proletariátu, že se dokázali vyškrábat tam, kde byli, no a potom používali veškerý mocenský aparát, aby tam zůstali, to je celý.

Jak to probíhalo nebo jak jsi prožíval konec osmdesátých let, jak probíhal tvůj běžný život běžného člověka (pokud se nepovažuješ za běžného člověka, tak to uveď):

- Většinou ostatní mě nepovažují za běžného člověka. Já jsem byl v Praze zrovna v ty kritické dny, byl jsem tady za prací, protože, upřímně řečeno, kdo pracovat chtěl, ten mohl pracovat bez ohledu na režim, dostal jsem se na Václavák a byla tam spousta lidí a zvonili klíčema, mně se tam nechtělo mačkat, tak jsem šel dolů, tam byla pod hodinama na konci Václaváku úplně na střeše restaurace, v restauraci jsem si objednal sklenku vína a krabí koktejl a koukal jsem se, jak lidé dole zvoní klíčema.

Věděl jsi, proč lidé zvoní klíčema?

- Tušil jsem, že je ten režim sere, koho by nesral, koneckonců, tak jsem jim držel palce.

Kdo podle tebe symbolizoval změny režimu – v tvých očích?

- Jednoznačně Jakeš.

Jednoznačně Jakeš?

- Ano, jeho památný projev o tom, jak zemědělci pěstují bojlerky a jak je ta Hanka Vondráčková (*Zagorová, pozn. red.*) vlastně hodná holka, ve mně zanechal hluboký dojem.

Takže si myslíš, že tento projev měl významný vliv na změnu režimu, nepletu-li se...

- Byl zásadní. Domnívám se, že se jednalo o tu pověstnou poslední kapku, kterou číše trpělivosti národa přetekla.

Jak jsi pocí'oval změny, co se práce týče?

- V podstatě nijak, měl jsem jí pořád dost.

Jaké jsi měl očekávání ke konci toho roku 1989, předpokládal jsi spíše polský, nebo čínský scénář?

- Přiznám se, že Čína byla daleko a v Polsku byl hlad. Takže mě nelákalo ani jedno z toho, ale prostě doufal jsem, že se rozšíří možnosti, že se člověk dostane k daleko většímu množství informací, že se rozšíří trhy směrem na západ. No, doufal jsem, že šikovný člověk bude mít daleko víc možností svou šikovnost uplatnit.

Jak probíhala revoluce v tvém lokálním kontextu, v místě tvého bydliště nebo v místě, kde ses v té době nacházel?

- No v té době jsem se nacházel právě shodou okolností v Praze. Popíjel jsem víno a jedl krabí koktejl a držel těm lidem pod sebou palce.

Kdy jsi měl pocit, že došlo ke zlomu?

- Já se domnívám, že žádný zlom nebyl.

Byl to plynulý přechod?

- Prostě se to tak zvolna a líně převalilo, jak je to v zemích Koruny české už léta letoucí zvykem.

Kdybich se tě zeptala, kdo byl v té době pro tebe nejdůvěryhodnější osobou?

- Z politické scény?

Z politické nebo z jiné scény, kdo tě napadá, že by mohl tomu státu nejvíce prospět v té době.

- V té době jsem se domníval, že státu mohu nejvíce prospět já.

Jak to, že tomu tak není?

- No tak, protože. Tak zaprvé, jak můžeš říct takovou věc? A zadruhé... Aby bylo vidět, že člověk státu prospívá, musí se zpravidla zabývat politikou. Politika je věc, kterou se zabývat nechci.

(...)

- Ale... Ať už se bavíme o politice předlistopadové, nebo polistopadové, nebo konec konců i té dnešní, politika je jedno velké divadlo. Ti politici, kteří jsou vidět, jenom hrajou maňáskový divadlo pro ty, kteří je volili. Ten, kdo opravdu ovládá politiku, ekonomiku a mocenské složky, vidět rozhodně není. O tomhle jsem naprosto přesvědčen. To znamená cpát se do politiky, znamená to dělat ze sebe kašpárka, a ne o něčem rozhodovat nebo něco řídit.

Vnímáš tu revoluci v dnešní době jako změnu? Jako změnu k lepšímu?

- Takhle. Rozhodně se stalo to, co jsem si od toho sliboval, co jsem očekával, v podstatě otevřely se možnosti, otevřely se možnosti cestovat, možnosti dostat se k informacím, možnosti dávat informace, možnosti jít bydlet někam jinam, cestovat někam jinam, možnosti prodávat a nakupovat věci do zahraničí a ze zahraničí. Čili rozhodně z tohoto pohledu si myslím, že se změnilo hodně věcí. Člověk se nemusí, většinou, bát projevít svůj názor, člověk se nemusí bát něco vlastnit, to je taky hrozně důležitý, to tehdy byl značný problém, nebylo možný mít třeba dům a dvě auta a nebyt pořád pod dohledem StB a nebát se, že tě o to připraví. Doba nebyla jednoduchá, to rozhodně ne, no ale nemyslím si, že tahleta doba je třeba z hlediska třeba způsobu života... nebo... nebo ne způsobu života, ale podle mě každá doba má něco do sebe, ale není to otázka doby, je to otázka systému..., je to otázka toho, jak se člověk dokáže s daným systémem vyrovnat.

Myslíš si, že je tady reálná šance, že by se mohl komunismus vrátit?

- Přijde mi to absurdní a směšné. Reálná šance tady podle mě není, protože komunisti jsou pořád ještě ve vládě nebo dostávají hlasy ve volbách, to je pravda, ale kdo je volí? Volí je ti, kterým bylo za komunistů dobře. Komunisti vlastně razili taková dvě základní pravidla – první bylo právo na práci a druhý bylo povinnost pracovat. S tím, že povinnost pracovat se často realizovala pouze tak, že člověk pobíral plat, měl v občance napsaný nějaký pracovní místo a mohl klidně ležet na zádech a koukat se do stropu a pořád měl co jíst a co pít. V podstatě všichni tehdy... Neříkám všichni, to ne, ale člověk pokud chtěl, tak mohl být tam, kde jsou dneska cikáni na sociálních dávkách.

Takže se v tomto ohledu nic moc nezměnilo?

- Ale jo, změnilo, tehdy byl problém v tom, že člověk, když chtěl něco dosáhnout, tak dosáhnul zpravidla o několik málo procent víc než ten člověk, co nedělal vůbec nic. Někjaký propastnější rozdíl tam nebyly, člověk měl zpravidla problém, pokud jsi začínala z ničeho a chtěla ses dostat vysoko, tak to nešlo jinak než přes politiku, musela jsi vstoupit do strany, musela jsi v podstatě šplhat na politický funkce, tam potom bylo v pořádku něco vlastnit, tam potom bylo v pořádku využívat státní nástroje, nástroje strany a tak dále. Bylo to hodně svázaný v tomhle smyslu. Ale na druhou stranu byly i v tomhle systému způsoby, jak se úplně nepodřít, byly tady Slušovice, například, které měly svoji vlastní banku, měly svoje vlastní letadlo, pomerančový plantáže na Kypru, takže kdo chtěl, mohl pracovat tam, nebo mohl pracovat pro ně. Čili..., šlo to.
V tehdejší době byla cena bytu 20 000 Kč. Cena počítače, osobního počítače, ATčka, to byla nějaká já nevím X86ka, tehda stála 300 000 Kč. Průměrný plat, dobřej průměrný plat byl kolem 4000 korun. Problém byl v tom, že byty nebyly. Pamatuju si na to takovou pěknou básničku.

Nejsou byty, nejsou auta,
zato máme kosmonauta,
jmenuje se Remek,
česky ani nemek.

Jak to?

- No tak, protože řadu let pobýval v kosmickém výzkumném a výcvikovém středisku v Rusku, a než se naučil létat v raketě, tak zapomněl česky. Takže když se potom vrátil a měl

dát rozhovor do televize, tak pořád blekotal rusky a nebyl schopnej říct jednu jedinou souvislou českou větu.

A ta básnička měla vyjadřovat obecnou náladu lidí, kterým se nelíbilo, že sice máme kosmonauta, kterej stál bambilion korun tehdá, ten jeho výcvik a posláni do vesmíru, ale peníze na bytovou výstavbu a na slušný zásobení trhu autama tehdy nebyly.

Chtěl bys mi k tomu na závěr něco dodat?

- Já si osobně myslím, že člověk by si vždycky měl dávat pozor na to, aby se nedostal do situace, kdy mu někdo může diktovat názory, což si myslím, že byl jeden z největších problémů tehdejší doby.

Tak já ti děkuji. To je vše.